

Kruszewski, Zbigniew

Koncepcja Centralnego Okręgu Wiedzy na Mazowszu

Notatki Płockie 49/2-199, 34-37

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KONCEPCJA CENTRALNEGO OKRĘGU WIEDZY NA MAZOWSZU

Polska wchodzi do struktur Unii Europejskiej w nie- zwykle złej kondycji politycznej, ekonomicznej i społecznej. Jednocześnie sama Unia Europejska także znajduje się w nie najlepszej kondycji. Różnica polega jednak na tym, że punktem odniesienia dla Polski jest poziom ekonomiczny i cywilizacyjny Unii, a dla Unii poziom rozwoju USA i Kanady z jednej strony i Japonii, Tajwanu, Singapuru z drugiej strony.

15-tki. Czyli jesteśmy mniej więcej 2,5 raza biedniejsi. Na badania i rozwój (B+R) wydajemy 1,3% tego, co wydaje Unia, czyli 8-krotnie mniej niż wynikałoby z naszego poziomu PKB¹. Od roku 1991 stwierdza się systematyczny spadek realizacji wydatków budżetowych na naukę w stosunku do produktu krajowego brutto (zob. tab. 1).

O tych zaniechaniach i błędach mówiono w Płocku

Tab. 1 Wydatki budżetowe na naukę w stosunku do PKB

Rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
% PKB	0,76	0,64	0,57	0,55	0,47	0,48	0,46	0,44	0,44	0,43	0,41	0,35

Przyjęta Strategia Lizbońska nie będzie realizowana przez większość państw starej Unii Europejskiej. Niemcy przeżywają kryzys szkolnictwa wyższego i rozwoju wschodnich landów oraz wewnętrzny jak i zewnętrzny kryzys polityczny. Francja z kolei przeżywa największy w swojej historii konflikt ze środowiskiem naukowym. Kondycja polityczna, ekonomiczna i naukowa Włoch jest także daleka od zadowalającej. Sukcesy rozwojowe Finlandii i Irlandii są raczej wyjątkami potwierdzającymi regułę o nieskuteczności działania wszystkich struktur brukselskich w ostatnim 15-leciu.

Poszukiwanie rozwiązań w postaci „Konstytucji Unii Europejskiej” nie może gwarantować rozwoju i być czynnikiem sprawczym dla realizacji Strategii Lizbońskiej. Strategia Lizbońska musi być po prostu realizowana obligatoryjnie przez wszystkie 25 krajów bez wyjątku, w tym także przez dziesięciu nowych członków.

Polskie środowiska naukowe, powszechnie głosząc za członkostwem Polski w Unii Europejskiej, głosowały za realizacją Strategii Lizbońskiej już w 2003 roku, czyli jeszcze przed formalnym członkostwem Polski.

W warunkach Polski samo poparcie Strategii Lizbońskiej nie wystarcza. Ogrom zaniechań i błędów wszystkich ekip rządowych w Polsce w ostatnim 15-leciu w stosunku do edukacji, nauki i rozwoju przemysłu jest tak wielki, że dzisiaj już wiadomo, że nie jesteśmy w stanie do 2010 roku zrealizować Strategii Lizbońskiej, zakładającej przeznaczenie na naukę 3% PKB. Zdajemy sobie jednak sprawę, że bez zwiększenia środków na badania i rozwój kraj nasz będzie na obrzeżach cywilizowanego świata.

Jaka jest sytuacja naszego kraju na tle Unii? Cytuję za ministrem prof. Michałem Kleiberem - „Polska to 10% populacji -15. Unijnej. Tak więc oczekiwalibyśmy, żeby inne wskaźniki charakteryzujące Polskę sięgały także 10%. Jesteśmy oczywiście biedniejszym krajem. Nasz produkt krajowy brutto, to mniej więcej 4% PKB krajów

15 listopada 2003 roku w czasie tzw. Spotkania Inicjatywy Obywatelskiej, która to jedynomyślnie podjęła deklarację w sprawie utworzenia pierwszego, ale nie jedyne Okręgu Wiedzy w Polsce. Profesor Michał Kleiber, uczestnik Płockiej Inicjatywy Obywatelskiej, w swoim wystąpieniu przedstawił mapę Polski z trzema Okręgami Wiedzy: Centralnym Makroregionem Zaawansowanych Technologii (obejmującym województwo mazowieckie i łódzkie); Śląsko-Małopolskim Makroregionem Zaawansowanych Technologii (obejmującym Kraków, Opole, Wrocław) oraz tzw. Dolinę Lotniczą (obejmującą Rzeszów i Lublin).

Organizacja Okręgów Wiedzy nie może opierać się na starej XX-wiecznej organizacji biurokratycznej. Okręgi Wiedzy muszą być oparte o najnowsze i przyszłe rozwiązania internetowe, najnowsze i najskuteczniejsze formy i struktury globalnej gospodarki. Okręg Wiedzy musi być partnerstwem gospodarki opartej o wiedzę i przedsiębiorczość intelektualną z nowoczesnymi uniwersytetami i różnorodnymi uczelniami, placówkami naukowymi oraz państwem i samorządem lokalnym i regionalnym.

Okręg Wiedzy to różnorodne konsorcja takie jak TIFORA, to wielość parków nauki i technologii takich jak: park technologii PKN Orlen S.A. w Płocku, czy Akcelerator Łódzki utworzony na Politechnice Łódzkiej. Okręg Wiedzy to dynamicznie rozwijające się szkoły wyższe, kształcące ok. 2 mln studentów w skali kraju i dziesiątki tysięcy doktorantów w najbardziej nowoczesnych dyscyplinach naukowych.

Na znaczenie aspektu regionalnego tworzenia gospodarki opartej na wiedzy zwraca obecnie uwagę Bank Światowy jak i polskie środowisko naukowe. Należy jednak regionalność rozumieć w sensie XXI wieku. I tak w przypadku Centralnego Okręgu Wiedzy bliskość Łodzi, Warszawy i Płocka stwarza możliwość wykorzystania efektu synergii wspólnej regionizacji. W erze szerokopasmowego Internetu obszary wiejskie wokół Łodzi, Warszawy i Płocka mogą stać się miejscami lokalizacji

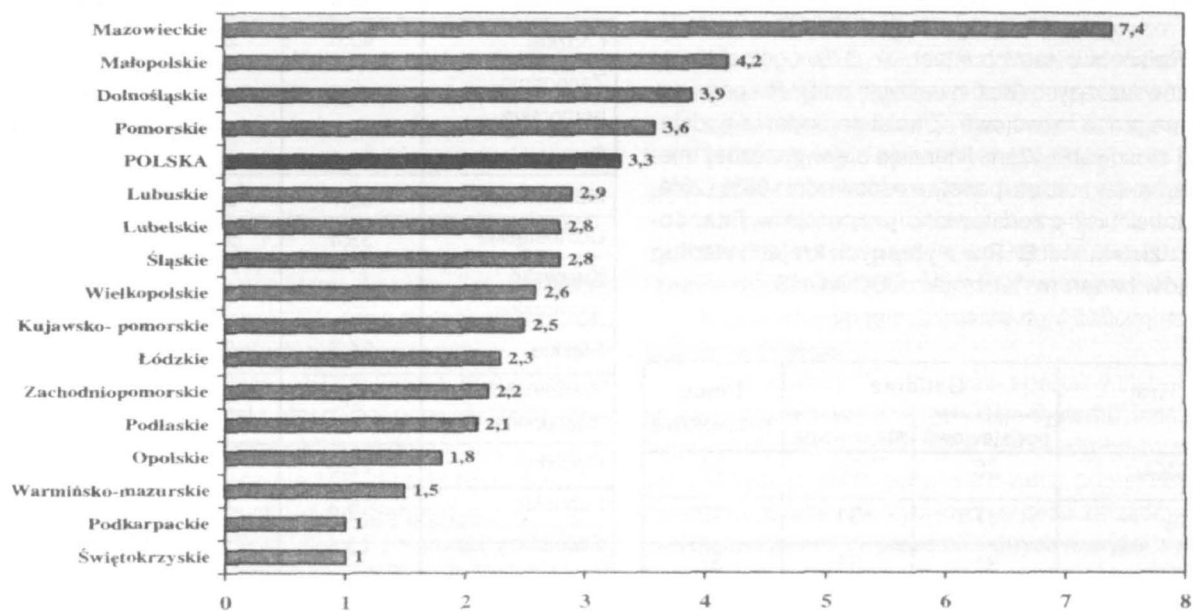
przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych opartych na wiedzy, gdyż coraz więcej jej elementów posiada postać cyfrową, elektroniczną i zlokalizowana jest na stronach www, których w Internecie jest już przeszło 10 mld. W regionalnej strukturze polskiej działalności badawczo-rozwojowej obserwuje się bardzo wyraźną dominację Mazowsza nad pozostałymi województwami.

w ostatnich na liście w województwach - podkarpackim i świętokrzyskim, dla łódzkiego wynosiła 2,3.

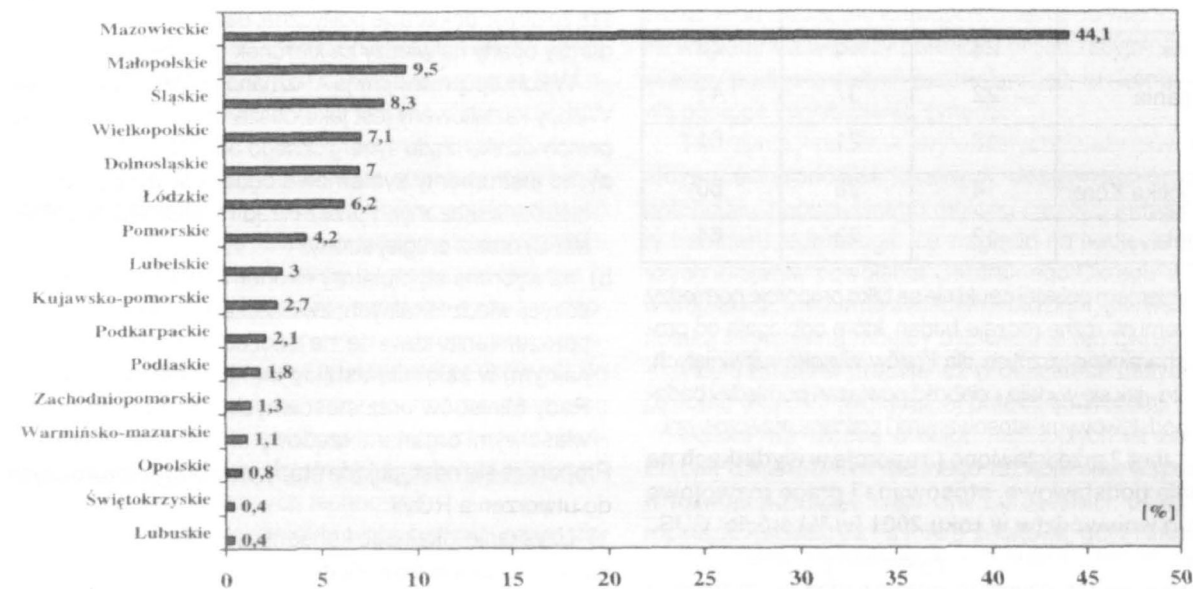
Udział województwa mazowieckiego w krajowych nakładach na działalność B+R (GERD) wyniósł 44,1% następnego w kolejności małopolskiego 9,5%, a łódzkiego 6,2%.

W małej Auli Politechniki Warszawskiej są zapisane słowa Stanisława Staszica - twórcy szkolnictwa technicznego

Badacze zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo wg województw w roku 2001

Wydatki na działalność B+R jako procent krajowy nakładów brutto według województw w roku 2001 (w proc.)

Za „Informacją o stanie nauki w Polsce”² - województwo mazowieckie skupia ok. 52% placówek naukowych PAN, 47% IBR-ów. Szkoły wyższe państwowe są rozmieszczone bardziej równomiernie w kraju. Liczba pracowników naukowo-badawczych na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2001 roku w województwie mazowieckim wynosiła 7,4 i była ponad dwukrotnie wyższa od średniej krajowej (3,3) i ponad siedmiokrotnie wyższa niż

- „Umiejętności do potąd są jeszcze próżnym wynalazkiem może czcym rozumem wywodem albo próżniactwa zabawą, do pokąd nie są zastosowane do użytku narodów”.

Stąd w metodologii badań statystycznych z zakresu działalności badawczej i rozwojowej stosowanej w krajach OECD i przyjętej przez GUS, uwzględnia się rozróżnienie badań podstawowych, badań stosowanych oraz prac rozwojowych.

W prowadzonych pracach rozwojowych wykorzystuje się wiedzę, uzyskaną w wyniku działalności badawczej lub doświadczeń praktycznych, w celu wytworzenia nowych lub udoskonalenia istniejących materiałów, wyrobów, urządzeń, usług, procesów lub metod. W większości państw OECD najwięcej wydaje się na kosztowne prace rozwojowe, czyli na działalność B+R prowadzoną na rzecz gospodarki, mniej zaś na badanie naukowe, zwłaszcza badania podstawowe. Proporcje między wydatkami na badania naukowe i prace rozwojowe różnią się w krajach OECD.

W Polsce w ostatnich latach ok. 37% ogólnej kwoty wydatków bieżących (bez inwestycji) na B+R - przeznaczono na prace rozwojowe. Z kolei na badania podstawowe i stosowane, które finansuje się w znacznej mierze ze środków budżetu państwa odpowiednio 38% i 26%.

W tabeli nr 2 przedstawiono **proporcje w finansowaniu działalności B+R w wybranych krajach według rodzajów badań (w %)** źródło: OECD/GUS.

Dane za rok 2001 lub ostatni dostępny.

Tab. 2

Kraj	Badania		Prace rozwojowe
	podstawowe	stosowane	
POLSKA	38	26	36
Czechy	37	31	32
Węgry	31	31	37
Portugalia	26	43	31
Słowacja	25	52	23
Meksyk	23	48	29
Hiszpania	22	37	41
USA	18	21	61
Republika Korei	14	26	60
Japonia	13	23	64

Problemem polskiej nauki nie są tylko proporcje pomiędzy wydatkami na różne rodzaje badań, które odbiegają od proporcji charakterystycznych dla krajów wysoko rozwiniętych, ale także - jak się wydaje - słabość powiązań pomiędzy badaniami podstawowymi, stosowanymi i pracami rozwojowymi.

W tabeli 3 przedstawiono **proporcje w wydatkach na badania podstawowe, stosowane i prace rozwojowe według województw w roku 2001 (w %)** źródło: GUS.

Jak można zauważyć w województwie mazowieckim wydawano na poszczególne rodzaje badań kwota zbliżona do średniej krajowej, natomiast w województwie łódzkim wydawano znacznie więcej od średniej krajowej na badania podstawowe i znacznie mniej na prace rozwojowe.

Problemem transmisji między nauką a przemysłem istnieje od lat. Inicjatywa Obywatelska podjęta w Płocku pragnie to zagadnienie zmienić, zaczyna ona przybierać konkretny kształt. Zarysowały się dwa podejścia do stworzenia Regionalnych Okręgów Wiedzy. W obu uznano, że bez decy-

Tab. 3

Województwa	Badania		Prace rozwojowe
	podstawowe	stosowane	
POLSKA	37,9	25,7	36,4
Małopolskie	51,4	21,4	27,2
Podlaskie	50,7	23,2	26,1
Wielkopolskie	50,2	23	26,8
Lubelskie	49,8	22,1	28,1
Łódzkie	46,8	26,6	26,6
Zachodnio-pomorskie	41,6	44,3	14,1
Pomorskie	38,9	28,4	32,7
Mazowieckie	36,7	27,3	36
Dolnośląskie	33,4	21,4	45,2
Kujawsko-pomorskie	26,1	12,4	61,5
Śląskie	24,8	27,3	47,9
Warmińsko-mazurskie	24	29,9	46,1
Opolskie	22,5	49,2	28,3
Lubuskie	15,3	13,2	71,5
Świętokrzyskie	13,5	16,9	69,6
Podkarpackie	9,4	22,8	67,8

zji politycznych problem ten nie może być rozwiązany. Muszą zaistnieć deklaracje polityczne, uznające rozwój gospodarczy oparty na wiedzy za kierunek priorytetowy.

W koncepcji nazwijmy ją A³ uznano, że Regionalny Okręg Wiedzy kształtowany jest jako obszar koordynowany przez pełnomocnika rządu synergicznego oddziaływania:

- na instrumenty systemowe będące w dyspozycji ministrów wskazanych przez Rząd (tj. MGPIPS, MI, MNiI, MEiS) oraz z drugiej strony,
- na wybrane stymulatory ekonomiczne będące w dyspozycji władz lokalnych, zwłaszcza samorządowych (tj. porozumienia zawarte na szczeblu lokalnym i regionalnym) w zakresie ustalonym na podstawie uchwały Rady Ministrów oraz stosownych porozumień między właściwymi organami rządowymi i samorządowymi.

Proponuje się następujące etapy prac przygotowawczych do utworzenia ROW:

- 1) Uzyskanie lokalnego konsensusu politycznego dla idei ROW, np. Deklaracja Płocka.
- 2) Przygotowanie podstaw logistycznych uruchomienia prac studialnych nad zasadami funkcjonowania (program wieloletni).
- 3) Opracowanie szczegółowych zasad prawnych działania.
- 4) Opracowanie szczegółowych założeń organizacyjnych.
- 5) Opracowanie szczegółowych podstaw ekonomicznych działania.
- 6) Opracowanie:
 - zasad współpracy zainteresowanych ministerstw

(porozumienie międzyresortowe), określających w szczególności zasady skoncentrowanego oddziaływania wszystkich możliwych do wykorzystania źródeł finansowania budżetowego,

– zasad współpracy zainteresowanych samorządów (porozumienie samorządowe), określających w szczególności zasady synergicznego oddziaływania źródeł finansowania pozabudżetowego, pozyskiwanych w wyniku stworzenia przez samorzady szczególnych warunków inwestowania w B+R w regionie,

– dokumentów determinujących system funkcjonowania ROW (porozumienie rządowo - samorządowe), określających w szczególności zasady ścisłego współdziałania rządu oraz regionalnych władz administracyjnych i samorządowych.

7) Opracowanie pakietu dokumentów inicjujących utworzenie ROW, w tym:

– opis ogólny celu powołania, koncepcji strukturalnej i zasad funkcjonowania ROW, wraz z niezbędnym uzasadnieniem i dokumentami towarzyszącymi,

– opis trybu powołania ROW wraz z dokumentami towarzyszącymi (projekt stosownej uchwały Rady Ministrów, powołanie pełnomocnika rządu),

8) Przygotowanie wsparcia ponad podziałami politycznymi (projekty uchwał Sejmu, Senatu),

9) Przyjęcie uchwał RM, Sejmu i Senatu, powołanie Okręgu oraz wszystkich jego instytucji kolegialnych i jednoosobowych.

10) Przystąpienie do roboczej fazy rozwojowej Centralnego Okręgu Wiedzy.

Drugie podejście do utworzenia Regionalnych Okręgów Wiedzy, nazwijmy typ B⁴ zakłada utworzenie holdingu Polskie Technologie S.A. (PT S.A.) Koncepcja holdingu zakłada, że obok rozwiązań podatkowych, prawnych pożądanym byłoby stworzenie struktury instytucjonalnej, która przyjąłaby tworzenie wyspecjalizowanych komórek i koordynację działań w zakresie transferu technologii. Instytucja ta spełniałaby następujące funkcje:

– koordynowałaby tworzenie spójnego systemu innowacyjnego - sieci jednostek, projektów i programów wspierających transfer technologii z instytucji naukowych do gospodarki, działających na rzecz podnoszenia poziomu innowacyjności i przedsiębiorczości, wykształcenia i kwalifikacji, zapewniających infrastrukturę techniczną do wprowadzania zaawansowanych technologii;

– promowałaby te projekty wobec władz samorządowych, państwowych i Unii Europejskiej;

– prowadziłaby międzynarodowy marketing, w tym badania rynków pod kątem nisz technologicznych i wy-

łaniających się nowych branż; pozyskiwanie partnerów dla polskich przedsiębiorstw opartych na zaawansowanych technologiach;

– pomagałaby organizować finansowanie projektów infrastrukturalnych systemu innowacyjnego (m.in. parków i centrów technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości, centrów transferu technologii, funduszy inwestycyjnych);

– zapewniałaby finansowanie konkretnych projektów technologicznych opartych na rokujących duże nadzieje polskich rozwiązaniach;

– koordynowałaby wielkie programy podnoszenia poziomu innowacyjności gospodarki zlecane przez państwo;

– zapewniałaby gwarancje finansowe dla instytucji systemu innowacyjnego i konkretnych projektów, m.in. pomagając zapewnić wkład własny do funduszy europejskich;

– budowałaby system ubezpieczeń projektów obciążonych podwyższonym ryzykiem, opartych na innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie rozwiązaniach;

– finansowałaby ochronę polskiej własności intelektualnej na świecie;

– zapewniałaby i kontrolowała specjalny status terenów przeznaczonych pod instytucje systemu innowacyjnego - strefy innowacyjne regulowane odrębnymi przepisami dotyczącymi zagospodarowania przestrzennego z prawem decyzji inwestycyjnych w gestii zarządcy strefy.

Realizacja funkcji przedstawionych powyżej wymaga koordynacji i sprawności, którą może zapewnić tylko odgórne tworzenie rozwiązań instytucjonalnych. Poszczególne jednostki PT S.A. są niezależne i mogą istnieć niezależnie od siebie, ale ich współdziałanie da większy efekt ze względu na większy potencjał organizacyjny, umożliwiający podjęcie dużych przedsięwzięć, ich kompleksową obsługę i wystąpienie synergii.

Tworzenia jednostek terytorialnych zależy głównie od aktywności środowisk lokalnych, dostępności środków, potencjału innowacyjnego regionu i jakości infrastruktury transferu technologii. Ze względu na podjęcie pierwszych inicjatyw powołania Centralnego Okręgu Wiedzy w województwach mazowieckim i łódzkim, pierwszą jednostką terytorialną mógłby być właśnie ten Okręg.

Wielu Polaków pracuje już w obszarach nasyconych parkami nauki i intelektualnej przedsiębiorczości.

Polska ma szansę w ciągu najbliższych lat zadziwić Europę dynamizmem własnego rozwoju oraz wsparciem w rozwoju pozostałe kraje Unii Europejskiej, poszukując rozwiązań produktów na miarę światową, gdyż innowacyjny produkt jest najważniejszy.

Sądzę, że Okręgi Wiedzy w Polsce będą dla tych Polaków nowym wyzwaniem.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. *Centralny Okręg Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technologii*, Towarzystwo Naukowe Płockie - Płock 15.11.2003 r.

2. *Informacja o stanie nauki w Polsce* - Minister Nauki, Przewodniczący KBN - Warszawa, sierpień 2003 r.

3. *Ramowy program prac organizacyjny dotyczących tworzenia i rozwoju Regionów Gospodarki opartej na Wiedzy* - Minister Nauki i Informatyzacji - Warszawa, 15.03.2004 r. (materiał niepublikowany).

4. Jacek Kosiec *Polskie Technologie S.A.* - Białka Tatrzańska, 15.03.2004 r. (materiał niepublikowany).